

Portret

Pregledni rad UDK 130.2/Kapitanović
Primljeno 03. 07. 2007.

Ljerka Schiffler

Institut za filozofiju, Ulica grada Vukovara 54, HR-10000 Zagreb
ljerka@ifzg.hr

Doprinosi Vicka Kapitanovića hrvatskoj kulturnoj povijesti

Sažetak

Autorica donosi kratki prikaz najznačajnijih djela fra Vicka Kapitanovića, poznatog i uglednog znanstvenika, pročelnika Katedre crkvene povijesti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu i ravnatelja Arhiva Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja u Splitu. Predočeni su rezultati autorova znanstveno-istraživačkog rada. Razloženi su raznovrsni aspekti i dimenzije, te doprinosi sveukupnoj hrvatskoj kulturno-duhovnoj i društvenoj povijesti. Ti se doprinosi odnose prvenstveno na filozofsku i crkvenu povijest, ali i na znanstvena područja povijesti umjetnosti, arhivistiku, paleografiju, arheologiju i diplomatiku. Nadalje je to doprinos otkrivanju, katalogiziranju i kodikološkoj analizi umnogome još nepoznate rukopisne baštine, posebice franjevačke, izvora i građe domaćih samostanskih i knjižnih fondova, od najstarijih razdoblja starokršćanske civilizacije do novije povijesti. Svojim velikim interdisciplinarnim znanjem autor je ovladao u domaćim i stranim učilištima (Franjevačka visoka bogoslovija u Makarskoj, Papinski atenej Antonianum, Sveučilište Gregoriana, Orijentalni institut, Vatikanski tajni arhivi u Rimu).

Ključne riječi

hrvatska kulturna, filozofska i crkvena povijest, franjevačka historiografija, arhivistika, paleografija, filologija, rukopisna baština

Vicko Kapitanović jedan je od marnih i predanih proučavatelja hrvatske kulturne i duhovne baštine, njezin tumač i upućeni znalac, obrađivač i popisivač rijetko dostupne i nepoznate građe. Doktor crkvene povijesti, visokog obrazovnog i općega znanstvenog profila, u brojnim svojim djelima, raspravama i studijama, kritički utemeljenim pristupom izlaže on i predstavlja širokom profilu znanstvene javnosti prvenstveno teološko-filozofski sadržaj, ali i onaj interdisciplinarni. Djela mu tako obuhvaćaju, primjerice, područje arhivistike i paleografije, diplomatike i arheologije, znanja kojima je ovladao na domaćim i stranim učilištima (Papinski Atenej Antonianum, Sveučilište Gregoriana, Orijentalni Institut u Rimu i Vatikanski tajni arhiv). Sve to omogućilo mu je solidan temelj istraživanja, a s ciljem otimanja zaboravu religiozne, posebice franjevačke prošlosti. Radoznalošću duha i ustrajnim višegodišnjim radom na istraživanju, katalogiziranju i proučavanju domaće višestoljetne rukopisne i knjižne baštine, samostanskih i knjižnih fondova i njihovu rekonstruiranju, urodilo je rezultatima otkrivanja umnogomu još nepoznatih imena, djela i pojava velikog povijesnog raspona. Svjedoči o tomu iscrpna bibliografija koju je izradio autor u svom radu o historiografiji franjevačkog reda, od

djela opće naravi i pojedinačnih, povijesnih djela, kataloga izvora, historiografije pojedinih franjevačkih provincija, povijesti i zbirki studija pojedinih samostana, monografija, studija i članaka, primjerice o kulturno-književnoj i tiskarskoj djelatnosti, filozofskoj literaturi, povijesno-teološkoj literaturi, arheologiji, filologiji, književnosti, glazbi, umjetnosti i primijenjenim znanostima (u Zborniku *Crkva i društvo uz Jadran*, Split 2006., str. 201–231). Od razdoblja ranokršćanske pismenosti i civilizacije, utvrđivanja inkunabula, tekstova pisanih staroslavenskom glagoljicom, ćirilicom i bosančicom, pa do bavljenja novijom poviješću, Kapitanović nam ostavlja bogat prilog hrvatskoj kulturnoj povijesti. Nastavljajući na pionirske radove domaće historiografije, utvrđujući vrela i izvore bogate franjevačke povijesti na našim prostorima, autor popunjava mnoga još neistražena područja hrvatske društvene i crkvene povijesti, tematskih krugova antičke sakralne i svjetovne umjetnosti i ikonografije, temelja starokršćanske arheologije. Posebice se to odnosi na knjige *Crkva i društvo uz Jadran* (Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa u Splitu 2001., koju je uredio autor), te na najnoviju knjigu *Kršćanska arheologija* (Split 2006.) koje su rezultat autorovih istraživačkih zadataka od neprocjenjiva značenja kao sastavnog dijela europske kulture u cjelini. Još uvijek predstoje studiji i obrade arhivskih inventara, izrade stručnih kataloga rukopisa i rijetkih knjiga, tipologije dokumenata, biografskih rječnika, izdavanje vrela, rad na prikupljanju stručne literature i bibliografije, povijesne građe, sređivanju arhivske građe, opisa samostana i dr. Bibliografija Kapitanovićevih radova velika je i broji više od stotinu većih i manjih naslova. Navedimo tek neka djela, koja donose obilnu građu o rukopisima i rukopisnim priručnicima pohranjenim u domaćim franjevačkim knjižnicama i rukopisnim priručnicima: *Latinski filozofski rukopisi u franjevačkoj knjižnici u Makarskoj* (1992.); *Rukopisna i knjižna baština Franjevačke visoke bogoslovije u Makarskoj* (1993.); *Rukopisni priručnici franjevačkog filozofskog učilišta u Šibeniku 1669–1825* (1994.); *Filozofsko učilište u Živogošću* (1997.); *Filozofsko učilište i rukopisi u franjevačkom samostanu Gospe od Zdravlja u Splitu, 1748–1826 i Franjevačko pokrajinsko učilište i rukopisi u Sinju do austrijske reforme školstva* (2007.).

Nadalje su to brojni radovi o djelovanju hrvatskih prosvjetitelja franjevaca među hrvatskim narodom (1994.), te interes autorov za filozofsku misao 18. i 19. stoljeća. Posebno autora zanima uloga i djelovanje visovačkih franjevaca u hrvatskoj povijesti (1984.) i u BiH (1983.). Vrijedni su, također, autorovi prikazi domaće filozofsko-teološke povijesti skotizma 17. i 18. st. (1992.). Autor otkriva i mnoštvo dosad nepoznatih ličnosti, a ponekad i, premda oskudne, ali prve i dragocjene podatke. Donoseći nerijetko i popise knjiga u vlasništvima nekih pisaca, otvara prostor daljim zadacima koji mogu biti zanimljivi za analiziranje njihovih djela. Istaknuti valja i njegove monografske radove o fra. Andriji Dorotiću (disertacija obranjena na Gregorijani 1978.; radovi o političkim spisima 1975., 1981., 1990.). Važne su, nadalje, autorove kodikološke analize rukopisa franjevaca iz filozofije, metafizike, logike, fizike, teologije, kao i prikazi sudbina mnogih rukopisa, te autorove prosudbe onih koji su ostavili traga u filozofiji ili imaju svoju važnost za upoznavanje filozofsko-nastavne djelatnosti i programa filozofsko-teoloških studija određenoga razdoblja (odnosi se to, primjerice, na filozofske školske udžbenike, koje još valja obraditi). Autor ne propušta ni upozorenja na rasprave koje su postale predmetom i širih povijesno-socioloških i lingvističkih istraživanja. Umnogomu, autor ispravlja dosadašnje krive atribucije djela, kao što i ukazuje na brojne nejasnoće u pogledu autorstva mnogih rukopisa. I u slučajevima skromnih filozofskih rukopisnih fondova, autor je svjestan njihove važnosti

za povijesni razvoj filozofskog obrazovanja, kao što uočava i značenje veza hrvatskog sjevera i juga u hrvatskoj povijesti, što sve tek predstoji proučiti i na osnovu toga vrednovati.

Svojim interesom i pozornošću za hrvatsku filozofsku rukopisnu baštinu, njezinu vrijednost, kao i za afirmiranje uloge i značenja i one, umnogomu još također jedva poznate filozofske djelatnosti na filozofskim učilištima, Kapitanović postaje to zaslužnijim za povijest istraživanja i proučavanja hrvatske filozofske baštine. Svjedoče tomu njegovi radovi što ih postupno od 1992. godine objavljuje na stranicama filozofskog časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, donoseći u svojoj građi detaljne kodikološke opise rukopisa i pomagala za kritičko vrednovanje tekstova, po sadržaju i njihovim međusobnim utjecajima. Čini to svagda idući tragom starih knjigoljubaca, koji mu ostaju uzorom kojem se vraća, ali otkrivajući nova djela i autore, njihovu pripadnost i utjecaje, te upozoravajući na važnost djelatnosti, posebice, franjevačkih učilišta i njihova značenja kako za razinu obrazovanja tako i za sam način mišljenja.

Oskudnu literaturu o kršćanskom razdoblju domaće povijesti umjetnosti i arheologije uvelike obogaćuje spomenuti zbornik radova o crkvi i društvu uz Jadran, kojeg je on priređivač i jedan od suradnika, a koja sadržava vrela i rezultate istraživanja o hrvatskoj društvenoj i religioznoj povijesti, o odnosima crkve i društva, crkve i politike od ranih razdoblja do 20. stoljeća. Značajan prilog toj tematici dao je i autor obrađujući historiografiju franjevačkog reda i religioznih kongregacija u Hrvata.

Najnovijom svojom knjigom *Kršćanska arheologija*, visokih znanstvenih standarda i kritičkom aparaturom, na 285 stranica raskošno opremljenih i pomno odabranog ilustrativnog materijala, napisanom na osnovu njegovih bilježaka za predavanja na Franjevačkoj visokoj bogosloviji u Makarskoj, Kapitanović (pročelnik Katedre crkvene povijesti na KBF u Splitu, voditelj knjižnice u Makarskoj, ravnatelj Arhiva Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja u Splitu) nastavlja svoj zacrtani znanstveni put. Ovaj put pokazujući jedno od svojih lica – profil arheologa hrvatske kulturne i duhovne povijesti. U povijesnoj perspektivi, kroz tematski i periodizacijski grupiran sadržaj, ovo djelo zanimljivo je i po tomu što mu se značenje proteže na povijest, lingvistiku, na povijest umjetnosti i religije, crkvenu povijest i teologiju. Novim vrijednosnim uvidom u bogatu građu, djelo nadmašuje zanimanje samo za spomenuta znanstvena područja. Nastavljajući na rezultate i domete osnivača starohrvatske arheološke historiografije (F. Bulić, L. Marun, F. Šišić, D. Jelovina, S. Gunjača, B. Fučić, N. Klaić, V. Koščak, D. Rendić-Miočević, N. Cambi, A. Ivandija, B. Duda, T. Šagi-Bunić, F. Šanjek, E. F. Hoško), bilježi Kapitanović povijest katoličke Crkve od 7. do 20. stoljeća, od doseljenja Slavena i kristijanizacije, prema izvorima, kronikama, životopisima, svetačkim legendama, djelima i djelatnostima, do novijeg doba...

Kao mlada povijesna znanost, poznato je da arheologija obuhvaća i pomoćne povijesne znanosti: epigrafiku i numizmatiku, filologiju. Od 15. do 18. stoljeća, arheologija mijenja u osnovi svoje značenje i ulogu (obuhvaćajući, primjerice povijest, starine, istraživanje, skupljanje starih spomenika i pisanih dokumenata). Uz brojna, više ili manje poznata imena skupljača starina, muzealaca, svećenika i drugih osoba koje su se u davnini trudile oko čuvanja naše spomeničke baštine (M. Marulić, D. Papalić, F. Božičević Natalis, I. Lucius, R. Bošković, B. Krčelić, M. P. Katančić i dr.), autor obrazlaže povijesne veze i činjenice u svjetlu najnovijih istraživanja. Koristeći pisana vrela – Bibliju, apostolsku predaju, apokrifne spise, putopise i drugi materijal – analizirano je

i komparativno značenje arheoloških spomenika, pitanja njihove morfologije, alegorije i simbolike, značenje crkvenih organizacija, redova; štoviše, ne mimoilazeći niti problematiku vjersko-teoloških i filozofskih kontroverzi i rasprava, kao slike skupnosti hrvatske kulturne, društvene, ekonomske, političke povijesti, jednom riječi njezina doprinosa cjelokupnom intelektualnom životu kršćanskog Zapada. Tomu u prilog ide i svo mnoštvo priloga iz starohrvatskog doba, kao što su to, primjerice, pisma, natpisi i tekstovi (preko 250 slika i crteža). Posebice su iscrpna kazala (imensko, pojmovno, starih zemljopisnih imena) dragocjena pomagala onima koji se upoznaju sa spomenutom problematikom i kako bi, prema temeljnom autorovu nastojanju, ostaci domaće baštine mogli poslužiti usponu duha. Pisano za entuzijaste i radoznalce povijesne znanosti, za sve one koje privlači ova tematika, djelo Vicka Kapitanovića svojom opsežnošću i sveobuhvatnošću posjeduje višestruku vrijednost. Ili, kako u svom Pogovoru knjizi ističe fra. Hrvatinić, član Hrvatskoga arheološkog društva i glavni urednik izdanja Zbornika *Kačić* u čijoj je »Knjižnici Monografija, dokumenti, građa« objavljena i ova knjiga (br. 44): »Nadamo se da će ova knjiga dobro doći ne samo studentima arheologije i povijesti nego i mnogima koji se bave nacionalnom i svjetskom poviješću kao i svima koje zanima povijest općenito, a posebno pomoćne povijesne znanosti« (str. 285).

Ljerka Schiffler

Vicko Kapitanović's Contributions
to Croatian Cultural History

Abstract

The authoress presents a brief survey of father Vicko Kapitanović's works. He is a well-known and highly regarded scholar, the Head of the Church History Department at the Catholic Theology Faculty of the Split University, and the director of the Archive of the Franciscan Province of the Most Holy Redeemer in Split. She also depicts the results of the author's scientific-research work and expounds the various aspects, dimensions, and contributions to the entire Croatian cultural-spiritual and social history. These contributions are, in the first place, to the history of philosophy and to the history of the Church, and also to the art history, to archive administration, paleography, archeology, and diplomacy. Furthermore, there are the contributions to the discovery, catalogization, and codicological analysis of the hitherto unknown manuscripts, especially from the Franciscan heritage, sources from Croatian monasteries and libraries, from the most ancient period of the early Christian civilization to the more recent history. The author gained his huge interdisciplinary knowledge in the domestic and also foreign universities (the Franciscan High Theology in Makarska, The Papal Atheneum Antonianum, University of Gregoriana, The Oriental Institute, The Vatican Secret Archives in Rome).

Key Words

Croatian cultural, philosophical, and Church history, Franciscan historiography, archive administration, paleography, philology, manuscript heritage